

POMOS Zomer 2017 **POST**

Kwartaaluitgave van de Noordelijke Pomologische Vereniging

**De nieuwe Appelhof bij het
Nijsinghuis in Eelde**

**Pruimenrassen in buitenlandse
fruitcollecties**

De boomgaard van Harry van der Laan

De geschiedenis van het Nijsinghhuis en de Appelhof in Eelde

1. Het Nijsinghhuis

Van 1654 tot 1670 was het huidige Nijsinghhuis als Schultehuis in het bezit van Schulte Johan Alting.

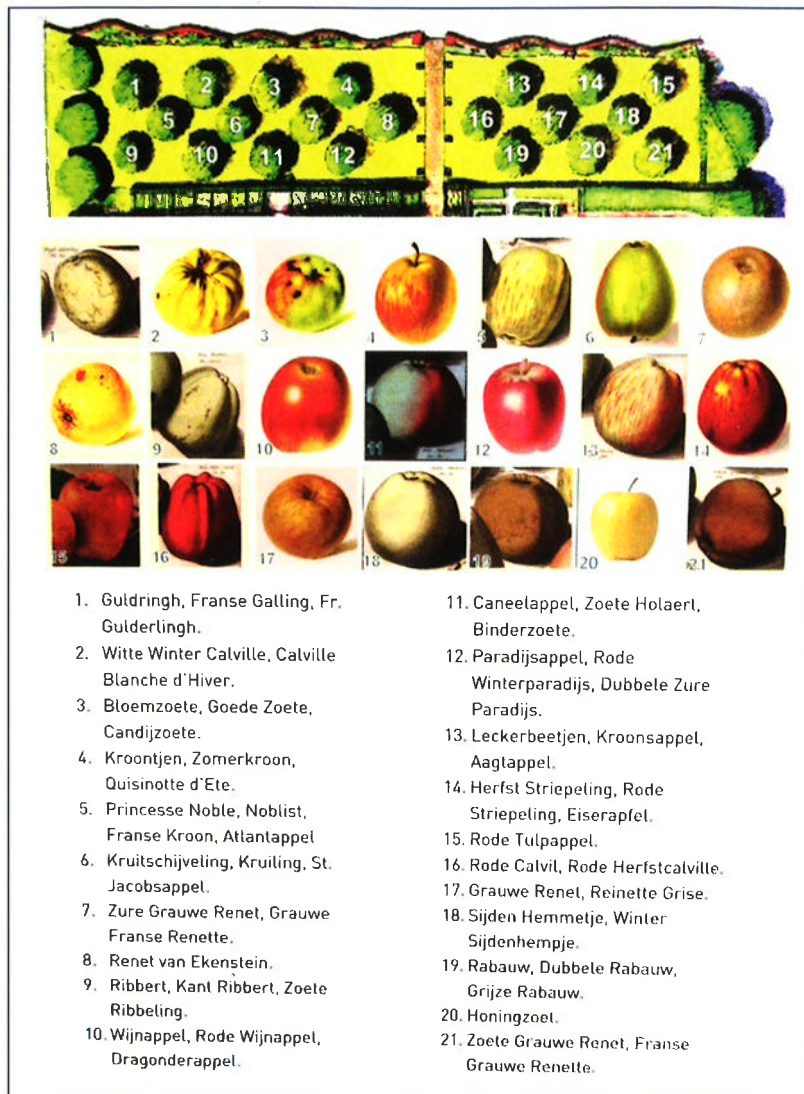
In 1670 erfde zijn dochter Roelfien Alting (?-1689) het. Zij was getrouwd met Jan Nijsingh (1618-1670) en woonde er al geruime tijd met haar gezin. Sindsdien wordt het Schultehuis Nijsinghhuis genoemd. Door hun zoon Lucas Nijsingh (1645-1720), die zeer welvarend was, is het huis volledig gemoderniseerd in Daniël Marot-stijl.

Johan Ludolf Nijsingh (1684-1720), de zoon van Lucas, hield een uitgebreid aantekenboekje bij met daarin een complete rassenlijst met uitgebreide informatie over hun boomgaard met 255 bomen in 36 rijen die hij "Onse gantse Appelhof" noemde. In 1721 erfde Ubbo Nijsingh (1682-1737), de oudere broer van Johan, het Nijsinghhuis. Gedurende bijna 100 jaar gebruikten de Nijsingh's het eerst als woonhuis en, nadat zij naar Groningen verhuisd waren, als buitenplaats. In 1755 werd het door Ubbo's zoon Lodewijk te huur of te koop aangeboden en in 1769 verkocht aan de huurder Edzard Willem Lewe.

De tuin bestond toen uit:

1. Hof achter het huis
2. Hof en Boschij voor het huis
3. Een get (=vijver)
4. Appelhof
5. Vischerij
6. Hoppenkampen (=hopvelden)

In 1896 werd het huis, na enkele keren verkocht en verhuurd te zijn, gekocht door de gemeente Eelde. Het werd ingericht als gemeentehuis (vandaar de naam "Oud Gemeentehuis", die nog wel eens gebruikt wordt). De tuin werd gemeentewerf. In 1939 werd het gebouw te klein voor de gemeentehuisfunctie en verhuisde het gemeentehuis naar de Burg. Legroweg. Er was toen geen nieuwe functie voor het Nijsinghhuis en er trad een periode van verval in.

1. Guldringh, Franse Galling, Fr. Gulderlingh.	11. Caneelappel, Zoete Holaert, Binderzoete.
2. Witte Winter Calville, Calville Blanche d'Hiver.	12. Paradijsappel, Rode Winterparadijs, Dubbele Zure Paradijs.
3. Bloemzoete, Goede Zoete, Candijzoete.	13. Leckerbeetjen, Kroonsappel, Aaglappel.
4. Kroontjen, Zomerkroon, Quisinnotte d'Ete.	14. Herfst Striepelng, Rode Striepelng, Eiserappel.
5. Princesse Noble, Noblist, Franse Kroon, Attantappel	15. Rode Tulpappel.
6. Kruitschijvelng, Krulling, St. Jacobsappel.	16. Rode Calvil, Rode Herfstcalville.
7. Zure Grauwe Renet, Grauwe Franse Renette.	17. Grauwe Renet, Reinette Grise.
8. Renet van Ekenstein.	18. Sijden Hemmetje, Winter Sijdenhempje.
9. Ribbert, Kant Ribbert, Zoete Ribbelng.	19. Rabauw, Dubbele Rabauw, Grije Rabauw.
10. Wijnappel, Rode Wijnappel, Dragonderappel.	20. Honingzoet.
	21. Zoete Grauwe Renet, Franse Grauwe Renette.

In 1971 kocht het echtpaar Van Groeningen het huis met een ommuurd stuk privétuin.

Plannen van de gemeente om op de resterende grond een winkelcentrum met woonflats te bouwen leidden tot weerstand, omdat dat niet past tussen een zeer oude kerk en het historische Nijsinghhuis.

Een plan van het echtpaar van Groeningen, het stichten van een museum voor figuratieve kunst met aanliggende tuinen, was succesvol.

Museum De Buitenplaats is door de architect Ton Alberts, die ook het Gasuniegebouw in Groningen op zijn naam heeft staan, ontworpen en gaat door zijn organische

vorm en lage ligging geheel op in de omgeving.

De museumtuin, waar Jos en Janneke van Groeningen Zuid-Europese tuinen voor verkend hebben, is door Janneke van Groeningen, Charlotte Korthals Altes en tuinbedrijf Jørn Copijn ontworpen.

2. De Appelhof

Uit een belastingaanslag van 1640 blijkt dat er in de tuin rond het Nijsinghhuis en Museum De Buitenplaats toen al een boomgaard was. Welke bomen daar op dat moment stonden is niet bekend.

Maar in 1716 heeft de toenmalige eigenaar Johan Ludolph Nijsingh in zijn aantekenboekje de hele

De Appelhof met op de achtergrond het Nijsinghuis.

appelhof met 255 bomen in 36 rijen beschreven, waarvan per boom alle details vermeld werden.

Bij het ontwerp van de huidige museumtuin lag het daarom voor de hand om daarin ook weer een appelhof op te nemen met bomen van rassen die er toen ook stonden. Het tuinoppervlak van het museum was daarvoor echter niet groot genoeg. Naast de museumtuin lag het Kampje, een stuk gemeentegrond waarop festiviteiten en wekelijkse markten plaatsvonden. Een klein deel daarvan, grenzend aan de museumtuin, bleek op de kadastrakaart van 1832 een appelhof geweest te zijn, maar veel kleiner dan die uit 1716. Er was nu ruimte voor ca. 20 bomen in plaats van 255!

Er ontstond een plan om, als dat

stukje grond van de gemeente overgenomen kon worden, daarop weer een appelhof te planten met rassen uit de lijst van Johan Ludolf Nijsingh die er in 1716 ook al stonden. Het overnemen van de grond lukte, ondanks tegenstand van een aantal inwoners van Eelde, maar het beplantingsplan ging mis. Van te weinig rassen uit Nijsingh's boekje waren bomen te krijgen.

Als vervanging daarvoor werden toen andere bomen geplant die veel jonger waren dan 1716. Bijvoorbeeld de Sterappel en de Bramley's Seedling; mooie historische appels, maar niet 18e eeuws. veel te jong. En zo ontstond weliswaar een mooie boomgaard met goed dragende bomen, maar was er van het oorspronkelijke plan, de historische

boomgaard uit 1716, niets meer over. Dat wilden wij toch oplossen! Dat hebben we gedaan door de bomen geheel zelf, door middel van enten, op te kweken. Enten is een techniek waarbij een eenjarig takje van het gewenste ras op een ander jong boompje geïmplanteerd wordt en dat vormt dan de gewenste boom.

En zo is, met entmateriaal geschonken door de Noordelijke Pomologische Vereniging, POM Noord-Holland en Wageningen Universiteit, de historische Appelhof van de Buitenplaats tot stand gekomen met 21 appelrassen die er in 1716 ook stonden.

C.M. Ballintijn
c.m.ballintijn@home.nl

De westelijke Appelhof en de slangenmuur.

